MATEMATICKÁ OLYMPIÁDA 2024/2025

Riešenia úloh 1. dňa celoštátneho kola kategórie A

1 Pre reálne čísla a, b, c, d platí

$$a + b + c + d = 0$$

a

$$\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c} + \frac{1}{d} = 0.$$

Koľko z rovností

$$ab = cd,$$

$$ac = bd,$$

$$ad = bc$$

môže súčasne platiť?

(Michal Janík)

Riešenie:

Práve 3 z týchto rovností platia napríklad v prípade $(a, b, c, d) = (1, -1, 1, -1)$.

Práve 2 z týchto rovností platia napríklad v prípade $(a, b, c, d) = (1, -1, 2, -2)$.

Dokážeme, že menej rovností ako 2 platiť nemôže. Rozoberme prípady:

- Nech sú niektoré dve z čísel a, b, c, d opačné.
  Vzhľadom na symetriu bez ujmy na všeobecnosti nech $a = -b$. Potom

  $$(-b) + b + c + d = 0,$$

  $$c = -d,$$

  takže platí

  $$ac = (-b)(-d) = bd$$

  a

  $$ad = (-b)d = b(-d) = bc,$$

  a teda platia aspoň 2 z rovností.
- Nech nie sú žiadne dve z čísel a, b, c, d opačné.
  Potom $a + b \neq 0$ a

  $$\frac{a+b}{ab} = \frac{b+a}{ab} = \frac{1}{a} + \frac{1}{b} = -\left(\frac{1}{c} + \frac{1}{d}\right) = -\frac{d+c}{cd} = -\frac{c+d}{cd} = \frac{-(c+d)}{cd} = \frac{a+b}{cd},$$

  takže

  $$\frac{1}{ab} = \frac{1}{cd},$$

  $$ab = cd.$$

  Analogicky platia obe zvyšné rovnosti, takže platia všetky 3.

Môžu teda platiť 2 alebo 3 rovnosti.

Poznámka:

Ukážeme ďalšie dva spôsoby, ako dokázať, že niektoré dve z čísel a, b, c, d sú k sebe opačné, a teda že nastane prvý z rozoberaných prípadov:

- Z prvého vzťahu

  $$d = -(a + b + c),$$

  takže z druhého

  $$\frac{1}{a} + \frac{1}{b} + \frac{1}{c} - \frac{1}{a+b+c} = 0,$$

$$bc(a+b+c)+ca(a+b+c)+ab(a+b+c)-abc=0,$$
$$bc(a+b)+bc^2+ca(a+b)+c^2a+ab(a+b)+abc-abc=0,$$
$$bc(a+b)+ca(a+b)+ab(a+b)+\left(c^2a+bc^2\right)=0,$$
$$bc(a+b)+ca(a+b)+ab(a+b)+c^2(a+b)=0,$$
$$(a+b)\left(bc+ca+ab+c^2\right)=0,$$
$$(a+b)(b+c)(c+a)=0,$$

takže niektoré dve z čísel a, b, c sú k sebe opačné.

- Z druhého vzťahu vynásobením nenulovým číslom $abcd$ dostávame

$$abc+bcd+cda+dab=0.$$

Nech f je funkcia definovaná vzťahom

$$f(x)=(x-a)(x-b)(x-c)(x-d),$$

všetky jej korene sú teda a, b, c, d. Roznásobením zátvoriek na pravej strane (resp. použitím Viètových vzťahov) dostaneme

$$f(x)=x^4-(a+b+c+d)x^3+(ab+ac+ad+bc+bd+cd)x^2-(abc+bcd+cda+dab)x+abcd$$

$$=x^4-0x^3+(ab+ac+ad+bc+bd+cd)x^2-0x+abcd=x^4+(ab+ac+ad+bc+bd+cd)x^2+abcd,$$

takže f je párna funkcia. Keďže má koreň a, musí mať aj koreň $-a$, a pretože $a\neq 0$, platí $-a\in\{b,c,d\}$, takže niektoré dve z čísel a, b, c, d sú k sebe opačné.

---

2 Nájdite najväčšie celé číslo n s nasledujúcou vlastnosťou: Kedykoľvek je v rovine daných päť navzájom rôznych bodov tak, že niektoré dva z nich ležia vo vnútri trojuholníka tvoreného zvyšnými tromi bodmi, je možné niektoré tri z týchto piatich bodov označiť X, Y, Z tak, že platí $n^\circ<|\sphericalangle XYZ|\leq 180^\circ$.

(Josef Tkadlec)

Riešenie:

Označme daných päť bodov A, B, C a P, Q tak, že P a Q ležia vo vnútri trojuholníka ABC, priamka PQ pretína strany AB a AC a neprechádza bodom A a bod P leží vnútri uhla BAQ:

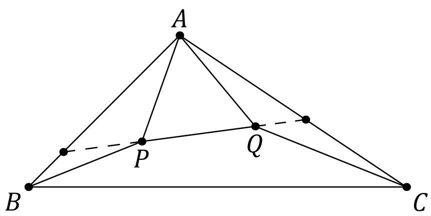

Potom možno trojuholník ABC rozdeliť na konvexný štvoruholník $BPQC$ a trojuholníky ABP, APQ, AQC. Preto platí

$$|\sphericalangle BPA|+|\sphericalangle BPQ|+|\sphericalangle CQA|+|\sphericalangle CQP|=(|\sphericalangle BPA|+|\sphericalangle BPQ|)+(|\sphericalangle CQA|+|\sphericalangle CQP|)$$
$$=(360^\circ-|\sphericalangle APQ|)+(360^\circ-|\sphericalangle AQP|)=720^\circ-(|\sphericalangle APQ|+|\sphericalangle AQP|)$$
$$=720^\circ-(180^\circ-|\sphericalangle PAQ|)=540^\circ+|\sphericalangle PAQ|>540^\circ=4\cdot 135^\circ,$$

takže jeden z uhlov BPA, BPQ, CQA, CQP je väčší než 135°.

Nájdeme päť bodov takých, že každý nimi určený konvexný uhol má veľkosť najviac 136°: Nech ABC je rovnostranný trojuholník a I jeho vnútorný bod taký, že BIC je pravouhlý rovnoramenný trojuholník s preponou BC. Na úsečkách BI a CI zvoľme body P, resp. Q také, že $|\sphericalangle PAI|=|\sphericalangle QAI|=1^\circ$. Keďže P a Q sú súmerné podľa priamky AI, úsečka PQ je rovnobežná s BC, a teda PIQ je pravouhlý rovnoramenný trojuholník s preponou PQ.

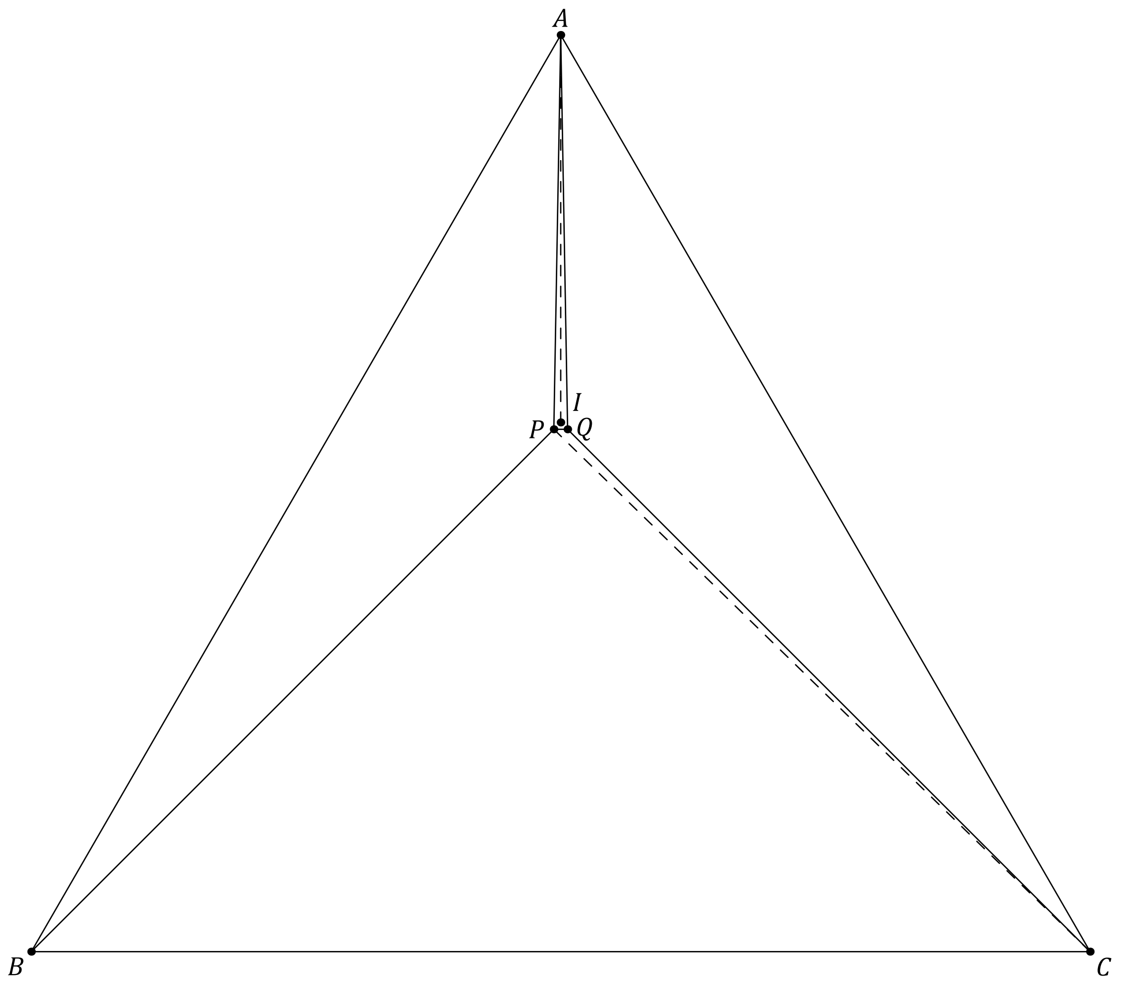

Všetky uvažované uhly s vrcholmi A, B, C sú najviac 60°. Vzhľadom na súmernosť bodov P a Q a rovnako bodov B a C podľa priamky AI stačí postupne rozobrať uhly s vrcholom P:

- $|\sphericalangle APQ| = 90° - |\sphericalangle PAI| = 90° - 1° = 89° \leq 136°$.
- $|\sphericalangle BPQ| = 180° - |\sphericalangle IPQ| = 180° - 45° = 135° \leq 136°$.
- $|\sphericalangle CPQ| \leq |\sphericalangle BPQ| \leq 136°$.
- $|\sphericalangle APB| = 360° - |\sphericalangle APQ| - |\sphericalangle BPQ| = 360° - 89° - 135° = 136°$.
- $|\sphericalangle BPC| \leq |\sphericalangle BPQ| \leq 136°$.
- $|\sphericalangle CPA| < |\sphericalangle CQA| = |\sphericalangle BPA| = 136°$.

Hľadané číslo je teda 135.

Poznámka:

Tvrdenie úlohy súvisí s nasledujúcim problémom: Pre dané n, kde $n \geq 3$, a daný uhol α rozhodnite, či každá množina n bodov v rovine obsahuje tri body, ktoré určujú konvexný uhol veľkosti aspoň α.

V roku 1941 dokázal Szekeres (https://www.jstor.org/stable/pdf/2371290.pdf) nasledujúce tvrdenie: Ak $k \geq 2$ a $\varepsilon > 0$, tak v rovine existuje množina 2^k bodov takých, že všetky konvexné uhly nimi určené majú veľkosť najviac $(1-1/k) \cdot 180° + \varepsilon$. Špeciálne v prípade $k = 4$ a $\varepsilon = 0{,}01°$ teda existuje množina 2^4 čiže 16 bodov roviny takých, že každé tri z nich určujú konvexný uhol veľkosti najviac 135,01°.

V roku 1960 potom Erdős a Szekeres spoločne dokázali (https://combinatorica.hu/p_erdos/1960-09.pdf) nasledujúce tvrdenie: Ak $k \geq 3$, tak každá množina 2^k bodov v rovine určuje konvexný uhol veľkosti aspoň $(1-1/k) \cdot 180°$. Špeciálne teda každá množina 16 bodov roviny určuje uhol veľkosti aspoň $(1 - 1/4) \cdot 180°$ čiže 135°.

Pre všeobecný počet bodov je táto otázka stále otvorená.

---

3 Nech p je najväčšie prvočíslo deliace prirodzené číslo n, kde $n > 1$. Pre každú neprázdnu podmnožinu deliteľov čísla n napíšeme súčet jej prvkov. Predpokladajme, že sme takto napísali viac ako p čísel z množiny $\{1, 2, \dots, p+2\}$ a žiadne číslo z tejto množiny sme nenapísali viackrát. Dokážte, že žiadne číslo sme nenapísali viackrát.

(Zdeněk Pezlar)

Riešenie:

Nech n vyhovuje podmienkam, potom všetky čísla z $\{1, \dots, p+2\}$ až na najviac jedno sú napísané práve raz.

Označme $D(n)$ množinu deliteľov čísla n. Zrejme platí $1 \in D(n)$.

Ukážeme sporom, že n je párne. Nech n je nepárne, teda $2 \notin D(n)$ a $p \geq 3$. Keby platilo $3 \notin D(n)$, tak by neboli napísané čísla 2 a 3, čo by bol spor. Takže platí $\{1, 3\} \subseteq D(n)$ a medzi napísanými číslami sú 1, 3 a $1+3$ čiže 4, nie však 2. Keby platilo $5 \notin D(n)$, tak by neboli napísané čísla 2 a 5, čo by bol spor. Takže $\{1, 3, 5\} \subseteq D(n)$ a $p \geq 5$. Keby platilo $7 \notin D(n)$, tak by neboli napísané čísla 2 a 7, čo by bol spor. Takže $\{1, 3, 5, 7\} \subseteq D(n)$ a $p \geq 7$. Číslo 8 je však potom napísané viackrát, a to ako $1+7$ a ako $3+5$, čo je hľadaný spor.

Označme k najväčšie prirodzené číslo také, že 2^k je deliteľom n, zrejme k je kladné. Rozoberme prípady:

- Nech $n = 2^k$.

  Potom $p = 2$ a $D(n) = \{2^0, \dots, 2^k\}$. Vďaka jednoznačnosti zápisu v dvojkovej sústave sú súčty rôznych neprázdnych podmnožín množiny $D(n)$ práve všetky rôzne čísla od 1 po $2^{k+1} - 1$.

- Nech n je deliteľné aj nejakým nepárnym prvočíslom.

  Označme q najmenšie z nich, potom $q \leq p$. Ukážeme sporom, že platí $q = 2^{k+1} + 1$. Rozoberme prípady:

  - Ak $q \leq 2^{k+1} - 1$, tak číslo q bude napísané raz ako súčet vhodných mocnín 2 a raz ako súčet množiny $\{q\}$, čo je spor.
  - Ak $q = 2^{k+1}$, tak q je párne, čo je spor.
  - Ak $q \geq 2^{k+1} + 2$, tak medzi napísanými číslami chýbajú 2^{k+1} a $2^{k+1} + 1$, pričom $2^{k+1} + 1 \leq p + 2$, čo je spor.

  Vďaka podmnožinám deliteľov čísla 2^k je medzi napísanými číslami práve raz každé z čísel od 1 po $2^{k+1} - 1$ a tiež číslo $2^{k+1} + 1$ čiže q, ale číslo 2^{k+1} chýba. Pripočítaním q k súčtom všetkých neprázdnych podmnožín deliteľov čísla 2^k vyjadríme práve raz aj každé z čísel od $q + 1$ čiže $2^{k+1} + 2$ do $q + (2^{k+1} - 1)$ čiže 2^{k+2}. Tým sme zohľadnili súčty všetkých podmnožín množiny $\{2^0, \dots, 2^k\} \cup \{q\}$ deliteľov čísla n.

  Teraz ukážeme sporom, že číslo n nemá vo svojom rozklade žiadne iné nepárne prvočíslo rôzne od q: Nech r je najmenší nepárny prvočiniteľ n väčší ako q. Rozoberme prípady:

  - Nech $r \leq 2^{k+2}$.

    Potom je však už napísané číslo r napísané ešte raz ako súčet množiny $\{r\}$, čo je spor.
  - Nech $r = 2^{k+2} + 1$.

    Potom je číslo $2^{k+2} + 2$ čiže $r + 1$ napísané aspoň dvakrát, a to ako súčet deliteľov r a 1 a ako deliteľ $2q$, keďže n je párne.
  - Nech $r \geq 2^{k+2} + 2$.

    Potom okrem čísla 2^{k+1} nie je napísané ani číslo $2^{k+2} + 1$ čiže $2q - 1$, lebo je väčšie ako súčet ľubovoľnej podmnožiny deliteľov $\{2^0, \dots, 2^k\} \cup \{q\}$ a súčasne je menšie ako ľubovoľný iný deliteľ čísla n. Keďže však $2q - 1 < r < p + 2$, dostávame spor.

  Platí teda $n = 2^k \cdot q^l$, kde q je prvočíslo, $l \geq 1$ a $q = 2^{k+1} + 1$. Všetky delitele n sú zrejme tvaru $2^i q^j$. Sčítajme všetkých deliteľov s pevným j:

  $$q^j + 2q^j + \dots + 2^k q^j = (2^{k+1} - 1)q^j = (q-2)q^j < q^{j+1}.$$

  Súčet len niektorých z týchto deliteľov je preto v tvare $c_j \cdot q^j$, kde $c_j \in \{0, \dots, q-2\}$. Ak teda uvážime ľubovoľné napísané číslo a jeho zápis v sústave so základom q, musí príspevok pri mocnine q^j vzniknúť ako súčet niektorých z deliteľov s q^j v prvočíselnom rozklade. Z koeficientu pri q^j, ktorý je nanajvýš $q - 2$, potom vďaka jednoznačnosti zápisu v dvojkovej sústave už jednoznačne vyplýva, ktoré z deliteľov q^j, $2q^j$, ..., $2^k q^j$ sa v súčte vyskytli. Ku každému napísanému číslu tak môže prislúchať len jedna podmnožina $D(n)$.

Poznámka:

Z tohto vyplýva:

- Ak $n = 2^k$, tak napísané čísla sú 1, ..., $2^{k+1} - 1$.
- Ak $n = 2^k \cdot q^l$, kde $k, l \geq 1$, $q = 2^{k+1} + 1$ q je prvočíslo, tak napísané čísla sú práve tie, ktoré sú pri vyjadrení v sústave o základe q najviac $(l+1)$-ciferné a nikde neobsahujú cifru $q - 1$.